

Harry Potteri peavalu – kas vajame uut klassifikatsiooni?

Mark Braschinsky – TÜ Kliinikumi närvikliinik

Harry Potter – noor andekas võlur ning Sigatüüka Nõiduse ja Võlulukunsti Kooli õpilane – kannatas alates 11. eluaastat korduvate hootiste peavalu-episoodide all. Mis haigusega oli tegemist, kas peavalud olid esmased või sekundaarsed ning kas neid oleks saanud ravida? Need küsimused tekkisid peavalu maailma tippeksperptide seas kohe pärast J. K. Rowlingu romaani ilmumist (1).

Atakid algasid etteaimamata. Valu oli löikava iseloomuga ning enamasti ülitugev, koguni selline, et Harry vajus põlvili või kaotas teadvuse. Valu lokaliseerus paremale otsmiku piirkonda, täpselt sinna, kus Harryl on lapsena traumast saadud arm. Oluline on tähele panna, et peavaluhoogude ajal tekkis tal armi piirkonda punetus – lokaalse düsautonoomia tunnus. Teistest kaasuvatest sümptomitest esines pisaravoolu, seda mõlemast silmast. Ei saa välistada, et osa atakkide puhul kaasusid kompleksed nägemiskuulmismeelepepped. Valuhood olid enamasti väga lühikesed, kestes kas sekundeid või provotseeriva teguri pikema toime korral ka minuteid. Esilekutsuva tegurina saab välja tuua vaid lord Voldemorti vaimse või füüsilise läheduse.

Mis haigusega võis tegu olla? Selguse saamiseks tuleb pöörduda mugude rahvusvahelise peavalude klassifikatsiooni poole (2).

Migrain võib avalduda ühepoolsete väga tugevate peavaluatakkidena, kuid migreenihood ei kesta sekundeid-minuteid, vaid tunde-päevi. Osa Harry sümptomeid olid düsautonoomsed, mida võib kohata ka migreeni korral – armi punetus ja pisaravool. Kui esimene neist oli valuga samal poolel, siis pisaravool

oli mõlemapoolne ning see trigemi-naalsete autonoomsete peavalude kriteeriumite hulka ei kuulu. Viimaste grupist kõige sagedasemale – kobar-peavalule – ei sobi peavaluatakkide liiga lühike kestus.

Sama grupi teised sündroomid kulgevad lühemate hoogudena: paroksüsmaalse hemikraania atakid kestavad 1–600 sekundit, veelgi lühemad on atakid nn lühiajaliste ühepoolsete neuralgiformsete peavalude korral. Mõlemale on omased just lokaalsed düsautonoomsed nähud. Enamasti kulgevad selle grupi haigused n-ö kobaratena – väga tihedate hoogudega perioodid vahelduvad pikaajaliste remissioonidega (pärast esimesi atakke esines ka Harryl mitmeaastane hoovaba periood). Samas polnud „kobarate“ ajal kirjeldatud atakkide arv tüüpiline – hoogusid oli Potteril harvemini, kui võiks oodata.

Kirjeldatud ajalist muustrit ei esine samuti väga lühiajaliste, kuni minut kestvate hoogudega teiste peavalusündroomide korral, nagu esmane löikav peavalu või kolmiknärv neuralgia. Esmase löikava peavalu korral lokaliseeruvad hood mingisse konkreetseesse peapiirkonda harva. Mõlema haiguse aga välistab lokaalsete düsautonoomsete sümptomite olemasolu.

Kas tegu võis olla posttraumaatilise peavaluga? Harry valud tekkisid 11-aastasena. Posttraumaatilist peavalu saab diagnoosida vaid juhul, kui traumast esimese peavalu tekkeni pole möödunud üle 7 päeva. Harry trauma oli aga saadud imikueas, lord Voldemorti rünnaku tagajärjel.

Mõned autorid on pakkunud põhjuseks sklerodermiat ja nummu-

laarset ehk nn mündipeavalu (3, 4). Selliste hüpoteesidega ei saa autor nõustuda. Lineaarse sklerodermia korral on küll kirjeldust leidnud nn „*en coup de sabre*“ ehk mõöktraumat meenutav arm, kuid see haigus kulgeb pigem progresseeruva hemiatroofia ja näo moonumisega. Nn mündipeavalu iseloomulikuks jooneks peetakse valu ümaral hästi piirdunud kuni 6 cm suuruse alal – Harry peavalu kirjeldus sellele ei vasta.

Mugude rahvusvaheline peavalude klassifikatsioon annab n-ö päästerõngana võimaluse diagnoosida klassifitseerimata peavalu, kuid peavalu-spetsialistile pole see sobiv lahendus.

Autor jääb arvamuse juurde, et tegemist on paroksüsmaalse hemikraaniaga, jättes endale vabaduse lõplik diagnoos püstitamata jätta. Meie maailmas kasutatava klassifikatsiooni on kirjutanud ju mugud ning see ei kata kõiki sündroome, mis võivad esineda võlumaailmas. Sellele on tähelepanu juhtinud ka Harry Potter oma kirjalikus vastuses tema peavalusid kõige põhjalikumalt analüüsinud autorite grupile (5).

Seega on igati põhjendatud ettepanek võlumaailma peavaluspetsialistidele, kes võiksid asuda koostama võlumaailma peavalude klassifikatsiooni. Kes teab, millal meilgi võib tekkida vajadus seda klassifikatsiooni kasutada!

KIRJANDUS

1. Sheftell F, Steiner TJ, Thomas H. Harry Potter and the curse of headache. *Headache*. 2007;47:911–6.
2. The International Classification of Headache Disorders, 3rd edition (beta version), Cephalalgia 2013;33:629–808.
3. Stone J, Martis P. Response to Harry Potter and the curse of headache. *Headache* 2008;48:168.
4. Mohen SA, Robbins MS. Harry Potter and nummular headache. *Headache* 2012;52:323–4.
5. Fox A. Harry Potter writes. *Headache* 2007;47:1230–1.

Tegemist on aprillinumbriga eriartikliga